

MIGRANT- ARBEJDERE SKABER TRANS- NATIONALT FÆLLES- SKAB

Af Stine Frydendahl Larsen

Artiklen bygger på en undersøgelse foretaget blandt fagligt organiserede migranthusarbejdere i Madrid 2010. Med udgangspunkt i begrebet positionering undersøges det, hvordan migranthusarbejderne forhandler deres positioner i relation til migration, køn og erhverv.

“Uden os går verden i stå!” Ordene stammer fra en demonstration i Madrid i 2010 organiseret af en gruppe kvindelige migranthusarbejdere. Over demonstrationen ses farverige skilte med tekster som “Slaveriet er afskaffet” og “Rettigheder til papirløse arbejdere.” På vejen bliver biler og huse støvet af, mens hænder iført rengøringshandsker vifter med støveklude i takt til trommerytmerne. Det er søndag den 28. marts 2010, og de omkring to hundrede mennesker i Madrids gader er kommet for at deltage i en demonstration, som organisationen *Territorio Doméstico*, (*‘Hjemligt Territorium’*) står bag. Formålet med demonstrationen er at sætte fokus på husarbejderes arbejdsforhold i Spanien.

Størstedelen af kvinderne i *Territorio Doméstico* kommer fra lande i Latinamerika, Afrika, Asien og Østeuropa. Derfra er de rejst til Madrid, hvor de nu udfører det arbejde i private hjem, som sociolog Bridget Anderson har kaldt *de tre c'er: caring, cooking and cleaning*.¹

Globalt set er lønnet husarbejde en af de største arbejdssektorer for kvindelige migranter. *United Nations Population Fund* anslår – uden dog at kunne præcisere antallet nærmere – at flere millioner kvindelige migranter finder arbejde i private hjem.²

I en spansk kontekst blev husarbejdet tidligere primært udført ulønnet af kvindelige medlemmer af familierne eller lønnet af fattige kvinder, der migrerede fra landområderne til byerne.³ Selvom mange kvinder med spansk oprindelse fortsat arbejder ulønnet og lønnet i private hjem, og en del af omsorgsarbejdet bliver udført uden for de private hjem af professionelle i offentligt og privat regi,⁴ er lønnet husarbejde med Spaniens overgang til internationalt ‘immigrationsland’ i 1980’erne blevet et af de primære områder, hvor kvindelige migranter finder deres vej ind på det spanske arbejdsmarked.⁵

Ifølge forskning om migranthusarbejde i

Spanien er migranthusarbejderne marginaliserede socialt og økonomisk.⁶ Flere forskere mener, at de ligefrem er 'usynlige' for den øvrige befolkning.⁷ Forskningen har også vist, at migranthusarbejdere – og husarbejdere i det hele taget – befinder sig i en marginal position i forhold til politisk deltagelse og faglig organisering.⁸ De er således sjældent organiserede i de landsdækkende fagforeninger. Der findes dog en række mindre, regionalt forankrede organisationer og græsrodsbevægelser, som er blevet startet af husarbejdere, f.eks. *Territorio Doméstico* i Madrid, der blev dannet i 2007.

Denne artikel bygger på en undersøgelse af, *hvordan kvindelige migranthusarbejdere fra Territorio Doméstico forhandler deres positioner i relation til migration, køn og erhverv i Madrid 2010*.

I det følgende præsenterer jeg kort min metode og empiri samt begrebet positionering som analyseredskab. Dernæst følger et afsnit, hvori jeg etablerer en kontekst for analysen af migranthusarbejdernes positioneringer. Selve analysen falder i fire dele. I første del analyserer jeg husarbejdernes kønnede positioneringer i forhold til migrantkvinder, der arbejder som sexarbejdere i Spanien. I anden del undersøger jeg, hvordan historiske, religiøse og ideologiske referencer indgår i positioneringerne som 'usynlig' gruppe. I tredje og fjerde del undersøger jeg, hvordan migranthusarbejderne positionerer sig i forhold til synligheden som husarbejdere, og hvordan de positionerer sig i forhold til deres arbejdsgivere.

Metode og empiri

Jeg besvarer mit spørgsmål om, hvordan kvindelige migranthusarbejdere fra *Territorio Doméstico* forhandler deres positioner gennem en analyse af et materiale, som jeg har genereret under et kort feltarbejde i Madrid: Under forberedelserne i ugen op til *Territorio Domésticos* demonstration den 28. marts 2010 og under selve demonstrationen udførte jeg deltagende observation

samt ustrukturerede interview.⁹ I ugen efter demonstrationen udførte jeg seks semi-strukturerede interview og to fokusgruppeinterview med i alt tolv migranthusarbejdere fra *Territorio Doméstico*.¹⁰

I udvælgelsen af interviewpersonerne har jeg lagt vægt på variation i national oprindelse, juridisk status i Spanien (dokumenteret og udokumenteret ophold) samt typen af arbejde de udfører og længden på opholdet i Spanien. Interviewpersonerne kommer fra henholdsvis Colombia, Ecuador, Paraguay, Rumænien, Bangladesh og Marokko. Nogle af interviewpersonerne bor på deres arbejdsgivers bopæl, mens andre har egen bopæl.

Under mit feltarbejde har jeg udover at udføre interview indsamlet dokumenter tilknyttet demonstrationen, f.eks. sangtekster, manifeste, taler samt avisartikler og radioindslag med omtale af demonstrationen.

Jeg ser flere fordele ved at inddrage både observationer, interview og dokumenter. For det første eksisterer der kun få dokumenter, som kan hjælpe med at besvare spørgsmålet om, hvordan migranthusarbejdere i *Territorio Doméstico* forhandler deres positioner. Ved at inddrage interview og observationer bliver materialegrundlaget større. For det andet kan inddragelsen af interview tydeliggøre forskelligheder mellem aktører i *Territorio Doméstico*, som ikke kommer lige så tydeligt til udtryk i dokumenterne og i demonstrationen.

De forskellige materialetyper giver anledning til forskellige overvejelser, men jeg anser ikke materiale genereret gennem forskellige metoder som radikalt forskelligt. Vi får ikke en iboende subjektiv mening frem gennem interview og en objektiv virkelighed frem gennem observationer. Jeg anskuer hele mit materiale som positioneringer, og jeg tillægger dermed ikke observationer mere autencitet end interview – eller dokumenter for den sags skyld.¹¹

Territorio Domésticos demonstration i Madrid, 28/3 2010.

Foto: Forfatteren

Positionering som analyseredskab

For at besvare spørgsmålet om hvordan kvindelige migranthusarbejdere i Madrid forhandler deres positioner har jeg ladet mig inspirere af et konstruktionistisk perspektiv¹² og sammentænkningen af køns- og migrationsstudier. Mere konkret er mit analysespørgsmål inspireret af begrebet *positionering*.

Med udgangspunkt i en læsning af bl.a. Bronwyn Davies & Rom Harré, Beverly Skeggs og Judith Butler¹³ forstår jeg positionering som en dobbelt proces, hvor migranthusarbejderne både bliver positioneret af andre og selv positionerer sig i relation til deres omgivelser. Positionering er således et *relationelt* fænomen, og migranthusarbejderne kan dermed ikke frit vælge, hvilke positioner de vil indtage. De støder nødvendigvis på omverdenens definitioner, forventninger og positioneringer af dem.

Positionering kan i dette perspektiv både inkludere det italesatte, kroppen og dens bevægelser samt fysiske aspekter. I sammentænkningen af de sproglige, kropslige og fysiske aspekter trækker jeg dels på Butlers kritik af Pierre Bourdieus skel mellem det sociale og det sproglige¹⁴ og dels på praksisteoretiske perspektiver efter Bourdieu.¹⁵ Positioneringer skal ikke forstås som særegne handlinger, men som performative praksisser. Dette betyder, at positioneringerne er gentagende og citerende praksisser, der (re)producerer det, som benævnes.¹⁶

Når jeg spørger, hvordan migranthusarbejderne forhandler deres positioner i relation til migration, køn og erhverv, sætter jeg fokus på flere positioner samtidigt. Jeg ønsker at undersøge, hvordan migration, køn og erhverv spiller sammen i positioneringerne. Her henter jeg inspiration i teoretiske perspektiver om intersektionalitet, der sætter fokus på, hvordan forskellige positioner gennemstrømmer og forandrer hinanden.¹⁷ For mange migranthusarbejders vedkommende indebærer den *intersektio-*

nelle positionering, at de, udover at forhandle positioner i relation til f.eks. migration, køn og erhverv samtidigt, også forholder sig til flere sociale rum på en gang. Positioneringerne kan nemlig både foregå i et *spansk nationalt rum* og i *de transnationale rum*, migranthusarbejderne er en del af. De transnationale rum er ikke defineret af de nationalstatslige grænser, men af migrant-husarbejdernes sociale og kulturelle tilhørsforhold.¹⁸ I denne undersøgelse fokuserer jeg på, hvordan migranthusarbejderne forhandler deres positioner gennem deltagelse i *Territorio Doméstico*, og som det vil fremgå, forhandler de i demonstrationen og interviewene primært deres positioner i forhold til den spanske kontekst.

Migranthusarbejdere i en spansk kontekst

For at forstå de rammer, migranthusarbejderne positionerer sig inden for, etablerer jeg i dette afsnit en kontekst for analysen. Jeg fokuserer på den spanske kontekst, da det i løbet af mit feltarbejde som nævnt ovenfor blev tydeligt, at positioneringerne primært sker i relation til et spansk nationalt rum. Her befinder migranthusarbejderne sig i et krydsfelt af jura, politisk praksis og kulturelle forestillinger vedrørende migration, køn og husarbejde.

Antallet af husarbejdere i Spanien er svært at opgøre, fordi sektoren er præget af migranter uden opholdstilladelse og en omfattende såkaldt uformel økonomi.¹⁹ Men ifølge en opgørelse fra Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) var 3,85 % af den samlede spanske arbejdsstyrke i 2006 husarbejdere, hvilket er den højeste andel i Europa. Heraf er omkring 60 % migranter og langt de fleste kvinder, selvom der dog omkring 2010 var en mindre stigning i antallet af mænd.²⁰

Lønnet husarbejde har været inkluderet i spansk arbejdsmarkedslovgivning siden 1985. Men da arbejdet udføres i private hjem, antages det at have en særlig karakter

og blev derfor på tidspunktet for mit feltarbejde reguleret gennem en særlov (et af de såkaldte *regímenes especiales*). Særloven medførte, at husarbejdere ikke var omfattet af de samme rettigheder som de fleste øvrige arbejdere. F.eks. havde de ikke ret til en skriftlig kontrakt eller dagpenge i tilfælde af arbejdsløshed.

Sociolog Ángeles Escrivá minder om, at husarbejde ikke blev defineret som arbejde i industrisamfundene, idet der opstod en dikotomi mellem den private og den offentlige sfære, hvor det der foregik i den private sfære ikke blev defineret som arbejde.²¹ Når lønnet husarbejde ikke bliver reguleret på samme måde som andre former for arbejde, kan det hænge sammen med, at disse kulturelle forestillinger fortsat spiller en rolle. Samtidig eksisterer der i Spanien et ideal om *familisme*, dvs. at familien som enhed selv står for børnepasning og ældrepleje. Og da kvinder i stigende grad forventes og forventer at tage del i arbejdsmarkedet, kan de ikke udføre den samme mængde ulønnet omsorgsarbejde som tidligere. Derfor, skriver sociolog Cristina Vega, er ansættelsen af en husarbejder en udbredt 'privat' løsning for mange middelklassefamilier, særligt i byerne.²²

Siden 1985 har Spanien haft en udlændingelovgivning, der skal regulere og begrænse migrationen til Spanien. Det er dog ikke alle, som udelukkes eller forbliver udokumenterede, hvilket kan hænge sammen med, at migrationspolitik i Europa siden anden verdenskrig har været tæt forbundet med arbejdsmarkedspolitik.²³ Eksempelvis blev der i 1993 indført et kvotesystem, der skulle tiltrække migranter til lønnet husarbejde.²⁴

Alligevel befinder mange migranthusarbejdere sig i en udokumenteret situation, hvor de er en del af den uformelle økonomi. Dette skyldtes i 2010 bl.a. krydsninger mellem husarbejderlovgivningen (*el Régimen Especial*) og udlændingelovgivningen (*la Ley de Extranjería*), som i praksis skabte nogle vanskelige situationer for migrant-

husarbejdere. For at opnå opholdstilladelse via kvotesystemet og andre særlove og for at forny sin opholdstilladelse, er det nødvendigt, at migranterne fremviser en skriftlig kontrakt. Da husarbejdere i modsætning til andre arbejdere ikke havde krav på en skriftlig kontrakt i 2010, blev de således afhængige af deres arbejdsgivers 'gode vilje' for at få eller beholde opholdstilladelsen.²⁵ Samtidig kunne arbejdsløshed og langsom sagsbehandling betyde, at migranthusarbejdere mistede deres opholdstilladelse.²⁶

Territorio Doméstico (og andre husarbejderorganisationer) er ikke stærke nok til, at regeringen og den øvrige offentlighed bliver nødt til at tage stilling til dem som aktør. Flere af organisationens politiske krav har dog fået en vis gennemslagskraft, da de stemmer overens med dem, som internationale (og nationale) aktører med større politisk indflydelse fremsætter. På tidspunktet for mit feltarbejde i 2010 var Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO) eksempelvis i gang med at udarbejde en konvention, der skulle lægge op til, at nationale lovgivninger beskytter husarbejdere på linje med andre arbejdere.²⁷ ILO's konvention blev vedtaget i 2011 og trådte i kraft i 2013.²⁸

I tråd med ILO's arbejde lagde den daværende socialdemokratiske regerings arbejdsministerium op til en reform i 2007 og indledte forhandlinger med fagbevægelsen (*Confederación Sindical de Comisiones Obreras* – CCOO og *Unión General de Trabajadores* – UGT) og arbejdsgiverorganisationen (*Confederación Española de Organizaciones Empresariales* – CEOE).²⁹ Med disse forhandlinger er det første gang siden 1985, en regering har vist interesse for en lovændring. Men selvom regeringen havde lagt op til, at forhandlingerne skulle afsluttes i 2008, var der endnu ingen konkrete resultater, da migranthusarbejdere demonstrerede i marts i 2010. Først i 2012 trådte en ny lov i kraft. Loven giver bl.a. husarbejdere ret til en skriftlig kontrakt og bedre muligheder i forhold til at optjene dagpenge.

På trods af lovændringerne befinder hus-

arbejdere sig dog fortsat i en marginal position i Spanien: De er ikke blevet organiseret i de store fagforeninger, mange er fortsat udokumenterede, og juridisk tildeles de fortsat færre rettigheder end andre arbejdere.

Samlet peger dette afsnit på, at jura, politisk praksis og kulturelle forestillinger vedrørende migration, køn og husarbejde skaber en udsat position for migranthusarbejdere i Spanien, som således marginaliseres på baggrund af sammenvævninger af positioner knyttet til migration, køn og erhverv.

“Husarbejde eller prostitution”

I første analysenedslag undersøger jeg, hvordan migranthusarbejderne positionerer sig i relation til migrantkvinder, der tjener penge gennem sexarbejde. Jeg anvender begrebet sexarbejde frem for prostitution, da jeg ønsker at betone, at der er tale om et lønnet arbejde, selvom det foregår i den uformelle sektor. Som det vil fremgå, anvender migranthusarbejderne i min undersøgelse begrebet prostitution. Når jeg refererer direkte til empiriske citater, bruger jeg derfor begrebet prostitution i citationstegn.

I demonstrationen fremførte migrant-husarbejderne nogle teatral fortællinger, som refererer til deres egne oplevelser. Jeg inddrager fortællingerne som en del af min empiri, da de ligesom andre dele af demonstrationen kan anskues som positioneringer i relation til migration, køn og erhverv. I fortællingen herunder sættes fokus på, hvilke muligheder der er for at få arbejde, når man befinder sig udokumenteret i Spanien:

María: Jeg bor i Spanien.

Alicia: Officielt eksisterer jeg ikke.

María: Jeg har ingen papirer.

Alicia: I virkeligheden er jeg lærer...

María: Sygeplejerske... [...] Psykiater...

Alicia: Sekretær...

María: Men uden papirer har vi kvinder kun to muligheder: At arbejde som husarbejdere [hun tegner et forklæde foran sig] eller prosti-

tuerede [Hun vrikker hoften opad og placerer sin hånd på den. De øvrige demonstranter griner].

Alicia: Og De spørger: Men hvorfor udholde alt dette? Hvorfor tager de ikke tilbage til deres land? Jeg kunne forklare en masse, men kort sagt: Jeg ønsker et bedre liv.

María og Alicia: Punktum. [Demonstranterne klapper]

Denne fortælling rummer flere kvindelige migranternes historier, idet de nævnte uddannelser er eksempler på uddannelser, som kvinder fra *Territorio Doméstico* har taget i deres oprindelseslande. I fortællingen skabes en betydning om, at den juridiske usynliggørelse (“officielt eksisterer jeg ikke”) og den manglende værdsættelse af migranternes kompetencer er et problem, idet de på trods af mellemlange uddannelser kun har to muligheder i Spanien, nemlig at arbejde som “husarbejder” eller som “prostitueret”.

I den teatral fortælling ovenfor fremstilles både husarbejde og sexarbejde tilsyneladende som lige gode eller lige dårlige erhverv. *Kvinder uden papirer* enten kan arbejde som det ene eller det andet. Sprogligt distancerer migranthusarbejderne sig således ikke fra kvinder i sexarbejde. Ved at anvende begrebet *prostitution* frem for *sexarbejde* kan der dog ligge en sproglig distance, idet begrebet “prostitution” i den traditionelle internationale debat indikerer en opfattelse af, at salg af sex er vold, mens begrebet sexarbejde indikerer en opfattelse af, at salg af sex er arbejde.³⁰ Ved også at anskue kropslige bevægelser som en del af positioneringerne, vil jeg alligevel argumentere for, at der bliver skabt en forskel. Ifølge Escrivá eksisterer der i Spanien en forestilling om, at migrantkvinder ofte tjener penge gennem sexarbejde.³¹ I denne sammenhæng kan hoftevrikket og demonstranternes latter ses som en måde, hvor migrant-husarbejderne afvæbner og distancerer sig fra en upassende praksis. Da mange af kvinderne har ægtefæller i deres oprindelseslande og idealer om det monogame for-

hold, kan det være særligt problematisk at blive positioneret som 'løsslupne' både i et spansk og et transnationalt rum.

I interviewene fremstår distanceringen til migrantkvinder i sexarbejde endnu tydeligere. Interviewpersonerne bringer ikke selv sexarbejde frem som emne, og da jeg beder om en kommentar til den teatrale fortælling, er svarene fyldt med negationer, som f.eks. i Yasmins svar:

Prostitution? Jeg har ingen erfaring med det. Aldrig, aldrig har jeg mødt en person, der ikke kunne finde arbejde og derfor arbejder i prostitution, nej. Jeg har ingen erfaring, jeg kender ingen. De fleste jeg kender, især kvinder som vil arbejde, har fundet noget, hvis de har søgt. For hvis du ikke kan finde noget som *ekstern*, kan du arbejde som *intern*. [Interne husarbejdere bor på deres arbejdsgivers bopæl, mens eksterne har egen bopæl.] Der er mange muligheder. [...] Hvis du vil arbejde, finder du helt sikkert et arbejde.

Her afviser Yasmin den flydende grænse mellem husarbejde og "prostitution", som blev skabt i demonstrationen, hvor begge muligheder blev defineret som erhverv. Yasmin skelner i stedet klart mellem husarbejde og "prostitution", og "prostitution" fremstår i slutningen af citatet slet ikke som en mulighed for kvinder, der vil arbejde. At tjene penge gennem sexarbejde er således en praksis, som ligger fjernt fra, hvad Yasmin kan forestille sig og har lyst til. Set som positionering i relation til migration, køn og erhverv kan Yasmins mange negationer og afstandtagen til "prostitution" ses som en investering i *passende* kvindelighed. Med begrebet *passende* henviser jeg til, at der i forhandlingen af positioner også indgår en forhandling af normer for, hvordan man f.eks. er kvinde eller husarbejder på den bedste måde. I denne proces udgrænses det upassende fra det passende: Yasmin minoriserer kvinder i sexarbejde ved at fremstille sexarbejde som upassende. Samtidig kommer Yasmin og andre husarbejdere implicit

til at fremstå som en del af en majoritet, der står for en passende kvindelighed.

Den kraftige sproglige negation i interviewene overfor den mere subtile distancering i den teatrale fortælling kan også ses i forhold til, at nogle kvinder i højere grad forbindes med sexarbejde end andre. Dette tyder følgende samtale fra en af fokusgrupperne på. Zainab fra Marokko opponerer imod, hvad hun tilsyneladende opfatter som en generaliserende udtalelse om afrikanske kvinder:

Ofelia [fra Ecuador]: Prostitution er en virkelighed for mange kvinder. Det er desværre rigtigt, at de fleste immigranter fra Østeuropa, Afrika og også en vis del af latinamerikanerne falder i prostitution.

Zainab [fra Marokko]: Ikke kun fra Afrika [med hævet stemme]

Ofelia: Nej. Jeg siger fra Østeuropa, Afrika og Latinamerika.

Her fremstår Zainab i fare for ikke at passere som passende, fordi afrikanske kvinder tilsyneladende i særlig grad forbindes med sexarbejde. Ifølge kultursociolog Signe Arnfred er afrikanske kvinder netop blevet konstrueret som særligt hyperseksuelle og polygame subjekter i et vestligt blik, og det er derfor blevet antaget, at de har nogle træk tilfælles med prostituerede, der også historisk er blevet konstrueret som særligt seksuelle.³² I modsætning til Zainab befinder Ofelia fra Ecuador sig tilsyneladende tættere på en passende position, fordi hun nedtoner procentdelen af latinamerikanere i sexarbejde, og fordi hun udover sit lønarbejde som *ekstern husarbejder* er aktiv i socialt arbejde mod sexarbejde.

Samtidig med at sexarbejde fremstår som en stærkt upassende *praksis*, bliver der også skabt forskellige betydninger om de *aktører*, der arbejder som sexarbejdere:

Ofelia: Det gør ondt i min sjæl [at nogle piger arbejder i prostitution.] Det være sig, om de vidste det på forhånd eller ej. [...] For eksem-

pel de piger, som troede de skulle arbejde i et cafeteria eller i et hjem. De er meget sårbare, når de ikke er i deres eget land.

Mariana: De, som prostituerer sig, gør det uanset om de har penge eller ej. De gør, hvad de vil. [...] Det er fordi, der er nogen, som godt kan lide det. [...] En kvinde har værdighed. Jeg ville hellere dø end gøre det.

I første citat positioneres migrantkvinder i sexarbejde som ofre, uanset om de på forhånd ved, at de skal arbejde som sexarbejdere. Med brugen af betegnelsen *piger* frem for *kvinder* fremstår kvinder i sexarbejde barnligt uskyldige. I andet citat positioneres sexarbejdere som frie aktører, der vælger sexarbejde, fordi de kan tjene flere penge på kortere tid. Dermed kommer kvinder, der vælger husarbejde med lav løn til at fremstå mere arbejdsomme og passende.

I interviewene sporer jeg således to positioneringer af kvinder i sexarbejde, dels positioneres de som ofre, og dels som frie aktører, der ønsker at arbejde i sexarbejde enten af lyst, eller fordi det er en mulighed for at tjene mange penge. Inspireret af Skeggs³³ kan begge positioneringer dog forstås inden for samme diskurs, nemlig en *forbedringsdiskurs*, idet sexarbejdere enten positioneres som ofre, der ikke *kan* forbedre sig eller som frie aktører, der ikke *vil* forbedre sig. Set som positionering i relation til migration, køn og erhverv kan citaterne om sexarbejdere ses som en måde hvorpå migrant-husarbejderne minoriserer migrantkvinder, der arbejder som sexarbejdere. Migrantkvinder, der arbejder som sexarbejdere, håndterer ifølge migrant-husarbejderne den marginale position som migrantkvinde på en forkert måde. De repræsenterer måske ligefrem en *fejlslagen kvindelighed*. Ved at positionere migrantkvinder, der arbejder som sexarbejdere, som en upassende minoritet, kommer migrant-husarbejderne til at fremstå som kvinder, der håndterer den marginale position som migrantkvinde på en passende, værdig måde.

De usynliges opråb

I andet analysenedslag undersøger jeg nærmere, hvordan historiske, religiøse og ideologiske referencer indgår i positioneringerne som 'usynlig' gruppe.

Både i demonstrationen og i interviewene fremhæver migrant-husarbejderne, at de ikke har samme rettigheder som andre arbejdere, fordi de er underlagt en særlig arbejdsmarkedslovgivning, og fordi flere af dem ikke har opholds- og arbejdstilladelser. Dette ses f.eks. på *Territorio Domésticos* banner, hvor en del af teksten lyder: "Husarbejdere skal inkluderes i den generelle lovgivning, og papirløse arbejdere skal have rettigheder." Både i demonstrationen og i interviewene fremhæves det, at de begrænsede rettigheder hænger sammen med, at husarbejde ikke bliver værdsat, og at det er usynligt for det øvrige samfund, f.eks. i indkaldelsen til demonstrationen: "Husarbejde [...] er et usynligt, undervurderet arbejde." Dette ses også i følgende citat, hvor Ester taler om demonstrationen og antyder, at regeringen måske har en interesse i status quo:

[...] regeringen ved, at der er mennesker på det sorte marked, hvilket er meget udbredt i husarbejdet. Men vi ved ikke til hvilket punkt, situationen er belejlig for den. Men på det sorte marked er det usikkert, og der er mere udbytning. Derfor siger jeg, at demonstrationen i søndags var, ligesom jeg læste [i avisen *El Público*]: 'de usynliges opråb'. Jeg synes, det er den bedste overskrift, en avis har fundet på, 'de usynliges opråb' [på spansk: *El grito de las invisibles*].

Når det ifølge Ester måske passer den spanske regering bedst, at en del af husarbejderne arbejder i den uformelle økonomi, hvor der er særligt dårlige forhold, fremstår det som en nødvendighed, at husarbejderne selv gør noget for at ændre situationen. Ved at fremhæve overskriften *De usynliges opråb* fra avisen *El Público*,³⁴ som omtalte demonstrationen, positionerer Ester sig som

en del af en gruppe af usynlige og undertrykte husarbejdere, der selv må tage af fære, hvis deres forhold skal forbedres. I Esters oprindelsesland, Colombia, og i andre latinamerikanske lande kendes *opråbet* som en reference til starten på uafhængighedskampene fra det spanske kolonistyre. I år 2010 hvor *Territorio Domésticos* demonstration afholdes, er det netop 200 år siden det colombianske *uafhængighedsråb* (*el grito de la independencia*). I kraft af referencen til uafhængighedsopråbet skaber Ester således en forståelse af sammenhæng mellem de latinamerikanske nationalheltes uafhængighedskampe og migranthusarbejdernes arbejdskamp i dag: Ligesom befolkninger i Spansk Amerika blev undertrykt og gjorde oprør, bliver migranthusarbejderne fra de tidligere kolonilande undertrykt i dag og må derfor gøre oprør. Den spanske kolonialisering synes således at fortsætte i nutiden, idet Ester positionerer sig selv og andre migranthusarbejdere fra de tidligere kolonilande som nutidens undertrykte, der går til oprør.

I demonstrationen er der kun få specifikke referencer til migranthusarbejdernes oprindelseslande, f.eks. et enkelt colombiansk flag, der peger på, at de colombianske migranthusarbejdere i særlig grad organiserer sig. Nationalitet fremstår således ikke som en dominerende del af positioneringerne i demonstrationen. De teatrale fortællinger fremføres dog foran et maleri, der ligesom Esters udtalelse peger på, at de latinamerikanske migranthusarbejdere dominerer positioneringerne som de usynlige, der gør oprør. Maleriet er blevet til i en workshop, som startede med en snak om, hvordan *Territorio Doméstico* kunne lave en ny version af Juan Ramos' kolonitidsmaleri, *Jesus' triumf* (*Triunfo del nombre de Jesús*), fra 1703, der i dag er udstillet i den bolivianske by Jesús de Machaca. Resultatet af workshoppen blev et maleri med titlen *De aktive husarbejderes triumf* (*Triunfo de las domésticas activas*).

Det centrale motiv på det originale male-

ri er en vogn med katolske profeter, apostle, præster og helgener. På *Territorio Domésticos* maleri er en af de væsentlige forskelle fra det originale maleri, at de katolske figurer er skiftet ud med kvindelige oprørske ikoner fra det 20. århundredes Latinamerika og Europa. I *Territorio Domésticos* workshop diskuterede kvinderne bl.a., om vognen på Juan Ramos' maleri bliver trukket fremad af de fire evangelister foran vognen, eller om den snarere bliver sat i gang af fire kvinder, som ligger under vognens hjul. På *Territorio Domésticos* eget maleri er der ingen tvivl. Her er *Territorio Domésticos* logo, et komplekst tandhjul, som holdes i gang af en migranthusarbejder, monteret på maleriet. Og den almægtige Gud, der sætter det hele i gang på Juan Ramos' maleri, er blevet skiftet ud med en kvinde, der i stedet for det kristne budskab råber *Territorio Domésticos* slogan "uden os går verden i stå". Maleriet kan således ses som positionering i forhold til køn og erhverv, hvor en gruppe handlekraftige kvindelige husarbejdere ikke blot holder vognens hjul i gang, men også går ud og overbeviser andre husarbejdere om, at de skal organisere sig og gøre oprør.

Som dette afsnit viser, omfatter migranthusarbejdernes positioneringer som gruppe flere aktører end de enkelte aktører i *Territorio Doméstico*. Inspireret Arjun Appadurais gentænkning af Benedict Andersons begreb "forestillet fællesskab" kan man sige at migranthusarbejderne i *Territorio Doméstico* etablerer et forestillet transnationalt fællesskab,³⁵ der dels består af husarbejdere med forskellig oprindelse i Spanien og dels af husarbejdere i resten af verden. Erhverv fremstår således centralt for fællesskabet, selvom migration og køn også er fremtrædende.

Når migranthusarbejderne positionerer sig som de undertrykte, der går til oprør, positionerer de sig ikke blot som del af et transnationalt fællesskab af husarbejdere, men også som aktører, der gør oprør *på vegne af* fællesskabet. Dette er dog ikke

nødvendigvis ensbetydende med, at andre migranthusarbejdere positionerer sig som del af det samme fællesskab, eller at de er enige i *Territorio Domésticos* politiske krav.³⁶ Men for migranthusarbejderne i *Territorio Doméstico* synes forestillingen om et transnationalt fællesskab og de konkrete relationer, de indgår i – på trods af forskelligheder imellem dem – at skabe et rum, hvor de ikke blot er ‘usynlige’ migranthusarbejdere men udgør et fællesskab af ‘stærke’ kvinder.

Ambivalens i forhold til at blive synlige som husarbejdere

“Ja, man ser dem! Her er de! Husarbejderne!”
(Råbt i kor i demonstrationen)

Når migranthusarbejderne som vist i foregående afsnit forhandler deres erhvervspositioner ved at positionere sig som de undertrykte, der går til oprør på vegne af et transnationalt fællesskab, gør de sig samtidig synlige som husarbejdere. Demonstrationen kan også som helhed anskues som en positionering, hvor migranthusarbejderne gør sig synlige som gruppe. Kropsligt gør de sig synlige ved at bevæge sig i Madrids gader med bannere, skilte og musik, og sprogligt forhandler de deres positioner ved at bringe synlighed og usynlighed i spil som i citatet ovenfor. I demonstrationen og interviewene udtrykkes der dog samtidig ambivalens i forhold til at blive synlige som husarbejdere. I dette afsnit vil jeg vise, hvordan positioneringen som husarbejdere bliver præget af husarbejdets status i oprindelseslandene og Spanien, migranthusarbejdernes uddannelses- og erhvervsmæssige erfaringer fra oprindelseslandene samt den juridiske migrationsstatus i Spanien.

Da demonstrationen skriver sig ind i en spansk debat om en eventuel lovændring om husarbejders arbejdsrettigheder, kan den særligt ses i et spansk rum, hvor husarbejdet ifølge demonstranterne ikke værd-

sættes. I interviewene forholder migranthusarbejderne sig dog også til husarbejdets status i deres oprindelseslande. Mariana fra Rumænien siger f.eks.:

Ingen kommer og gør rent hos dig i Rumænien, kun i præsidentens hus. Hvis jeg siger, at jeg gør rent i en andens hus, vil folk tænke. Det er mentaliteten. Nu gør det mig ikke noget mere, men første gang var det svært for mig at sige det. Og hvis nogen besøger dig for første gang og spørger: ‘Hvor arbejder du, hvor arbejder du?’ Du bliver altid nødt til at lyve. Du kan ikke sige sandheden.

I dette citat udtrykker Mariana en ambivalens i forhold til at være husarbejder: Dels giver hun udtryk for, at hun ikke længere har problemer med at fortælle om sit arbejde, og dels bliver lønnet husarbejde forbundet med skam, idet hun siger, at man bliver nødt til at lyve og holde sit erhverv hemmeligt. Citatet udtrykker som helhed en ambivalens i forhold til at blive synlig som husarbejder – en ambivalens, som synes at hænge sammen med, at lønnet husarbejde forbindes med lav status i det transnationale rum, som Mariana er en del af.

Ifølge studier af migranthusarbejders livsvilkår i Spanien har en væsentlig del af dem en mellemlang uddannelse.³⁷ Dette gælder også Mariana og mange af de andre migranthusarbejdere fra *Territorio Doméstico*. Netop når migranthusarbejderne taler om deres uddannelses- og erhvervsmæssige baggrunde, udtrykker de en ambivalens i forhold til husarbejdet. Dette ses f.eks. i interviewet med Isabel fra Colombia, hvor hun distancerer sig fra husarbejdet på grund af sin universitetsuddannelse og det arbejde, hun havde i Colombia:

Vi kommer fra en akademisk uddannelse. Jeg kunne ikke lave mad. På grund af min akademiske uddannelse arbejdede jeg uden for hjemmet [...] Da jeg kom hertil, var det første, jeg sagde til min chef: ‘Jeg kan ikke lave mad.’ Det var det første, jeg sagde [hun griner].

Udover husarbejdets status og migranthusarbejdernes uddannelses- og erhvervsmæssige erfaringer fra oprindelseslandene har den juridiske migrationsstatus i Spanien også betydning for positioneringen i forhold til synlighed som husarbejdere. I demonstrationen bærer nogle af deltagerne paryk og store solbriller. Dermed positionerer de sig ambivalent i forhold til at blive synlige som husarbejdere. Da demonstrationsoptøget bevæger sig ned ad en af Madrids gader, spørger jeg Gloria fra Colombia, hvorfor hun har taget paryk på, og hun forklarer mig, at hun ikke har opholdstilladelse og kun har været i Spanien i kort tid. Der er således en konflikt mellem hendes interesser i forhold til erhverv og migration: På den ene side er hendes deltagelse i demonstrationen udtryk for, at hun ønsker at blive del af en gruppe af husarbejdere, som kræver bedre arbejdsforhold, men på den anden side betyder hendes juridiske status, at det er problematisk, hvis hun bliver synlig for de spanske myndigheder. Lutz³⁸ har pointeret, at netop manglende opholds- og arbejdstilladelser betyder, at migranthusarbejdere ønsker en grad af usynlighed. Da jeg har interviewet migranthusarbejdere, som har organiseret sig som gruppe, kommer ønsket om usynlighed dog til at stå i modsætning til ønsket om at blive synlige som fagligt organiserede husarbejdere.

Alternativt hierarki

Som afsnittet ovenfor bl.a. viser, er migranthusarbejderne bevidste om, at deres erhverv forbindes med lav status i et spansk såvel som et transnationalt rum. Inspireret af Skeggs³⁹ som har undersøgt, hvordan 'hvide' arbejderklassekvinder i England håndterer deres lave klassepositioner, peger jeg i dette afsnit på, at bevidstheden om den lave status kan være med til at forklare migranthusarbejdernes positioneringer i relation til deres arbejdsgivere. Ud over at citaterne i dette afsnit viser, at migranthusarbejderne ønsker anerkendelse af deres ar-

bejde, argumenterer jeg for, at citaterne kan læses som positioneringer, hvor migrant-husarbejderne skaber et alternativt hierarki til det hierarki, hvor husarbejdere indtager en lav status.

Flere steder i interviewene og i demonstrationen fremhæves det, at arbejdsgivere bør værdsætte og behandle husarbejdere med respekt. På et skilt står der f.eks.: "¿Værdsætter du din husarbejder? Hun er et menneske". Med sådanne skilte investerer migranthusarbejderne i moralske værdier som menneskelighed, ligeværdighed og gensidig respekt. Moralske værdier fremhæves også eksplicit, når migranthusarbejderne fortæller om deres arbejdsgivere i interviewene, f.eks. i følgende citat:

Isabel: Hjemmet er som om det var mit eget. Jeg vil også fortælle dig, at det ikke er alle, som er onde. Det er ikke alle, som udnytter. Det er ikke alle, der behandler dig dårligt. Og sådan er det faktisk i min situation. Jeg ville sige det modsatte, hvis det var anderledes, men indtil i dag har jeg haft det godt.

Isabel udtrykker her, at hendes arbejdsgivere behandler hende med respekt og taknemmelighed. Isabel positionerer sig selv og sine arbejdsgivere som moralsk ligeværdige i kraft af, at arbejdsgiverne lever op til de moralske idealer. Dette står i modsætning til de fleste andre positioneringer i demonstrationen og interviewene, hvilket f.eks. ses i interviewet med Ruth. Ruth har haft deltidsarbejde hos en familie i halvandet år, hvor hun passede en treårig pige og efter eget udsagn havde en god relation til familien. Her fortæller Ruth om sin arbejdsgivers reaktion, da hun en dag giver besked om, at hun ikke kommer på arbejde, fordi hendes mor er død:

Jeg arbejdede for en kvinde [...] hun er psykolog og arbejder i et ministerium, dvs. hun får en høj løn [...] En dag klokken 6 om morgenen, da jeg var ved at gøre mig klar til at tage på arbejde, ringede min datter og fortalte, at min mor var død.

[Ruth fortæller, at hun i første omgang ville skaffe en billet til Colombia, men at hun ikke kunne rejse, fordi behandlingen af hendes ansøgning om fornyelse af opholdstilladelse var i gang.]

Den samme eftermiddag ringer den her psykolog så til mig. Og hun siger, at jeg ikke skal komme tilbage. [...] Hun var meget vred, og hun er endda psykolog. [...] På intet tidspunkt forstod hun min situation. [...]

Ruth positionerer her sin tidligere arbejdsgiver med foragt i stemme og ordvalg: "*den her psykolog*" og som en person med manglende empati for andre mennesker, idet hun "*på intet tidspunkt*" forstår Ruths situation. Selvom psykologen er ansat i et ministerium, og Ruth derfor er klar over, at hun både får højere løn og har en højere status end Ruth selv, skaber Ruth et andet hierarki, hvor empati og forståelse giver adgang til hierarkiets top. Og da arbejdsgiveren ikke har empati, positioneres hun derfor som moralsk underlegen, mens Ruth implicit positionerer sig selv som moralsk overlegen.

I andre tilfælde er positioneringen som moralsk overlegen mere eksplicit. Migrant-husarbejderne positionerer sig nemlig ofte som omsorgsgivende, hjælpsomme og solidariske. Dette ses f.eks. i en af de teatral fortællinger i demonstrationen, hvor Nadia og to andre kvinder fortæller om en oplevelse, hvor Nadia blev fyret uden grund og uden at få udbetalt sin løn. Nadia holder et skilt med teksten "papirløs husarbejder", mens María og Alicia holder skilte med teksterne "chef" og "chefens datter".

Nadia: Her er en historie om, at papirløse også har rettigheder. [Demonstranterne klapper] [...] Jeg arbejder som husarbejder.

María: Du er fyret.

Nadia: Og mine penge?

María: Det ser vi på.

Nadia: [Hun vender sig mod datteren] ¿Og mine penge?

Alicia: Det her er alt. [hun slår sin hånd ned i Nadias hånd]

Nadia: Hjælp, hjælp!

María og Alicia [De vender deres skilte om, så der nu står 'Territorio Doméstico', syngende:] Vi hjælper dig, du har rettigheder!

I denne fortælling bliver Nadia positioneret som en person, der kan fyres uden grund, og som man kan undlade at betale for sit arbejde. I fortællingen fremstår positioneringen urimelig, og overfor urimeligheden positionerer migranthusarbejderne sig selv som hjælpsomme og retfærdighedssøgende. I samtaler efter demonstrationen får jeg at vide, at familien endte med at betale Nadia hendes løn, fordi *Territorio Doméstico* hjalp hende med at forhandle med familien. Med fortællingen synes migranthusarbejderne at positionere sig som moralsk overlegne de arbejdsgivere, som ikke overholder den i forvejen minimale lovgivning i forhold til lønnet husarbejde.

I flere interview positioneres arbejdsgivere ligefrem som umenneskelige, hvilket f.eks. ses i interviewet med Ingrid, der her fortæller om sin reaktion på en fyring, hvor arbejdsgiveren ikke overholdt reglerne om 15 dages varsel:

[...] jeg har fået at vide, at jeg ikke skal komme mere... på grund af krisen, alt er på grund af krisen [hævet stemme]. Men mine chefer er ikke i krise. Hvis du så den fornemme bolig de har [...] Jeg sagde til hende [...] at det her gør man ikke mod mennesker, at hun ved, jeg har en søn, at jeg ikke har noget at leve af. [...] Jeg ved, jeg tilbyder en service, men jeg føler mig udnyttet. Som om de bruger og smider mig væk, som de vil. Og det kan ikke være rigtigt. Man må have en, hvad ved jeg, menneskelig side. Jeg sagde til hende: 'Du er ikke et menneske, du er et dyr.' Jeg råbte i telefonen.

Ingrid udtrykker ligesom Nadia, at hun føler sig værdiløs, fordi arbejdsgiveren fyrer hende uden varsel. Ingrid godtager ikke ar-

bejdsgiverens forklaring om, at det er den økonomiske krise, som er skyld i, at hun bliver fyret. I stedet føler hun sig udnyttet. Med sin reaktion positionerer Ingrid sin arbejdsgiver som umenneskelig: "Jeg sagde til hende: 'Du er ikke et menneske, du er et dyr.'" Samtidig med at Ingrid skaber et alternativt hierarki, hvor arbejdsgiveren positioneres som underlegen, må hun dog stadig forholde sig til det hierarki, som i praksis giver arbejdsgiveren mulighed for at fyre hende.

I ovenstående har jeg peget på, at migranthusarbejderne håndterer den lave status, som er knyttet til deres erhverv ved at positionere sig som moralsk overlegne subjekter, der prioriterer gensidig respekt i forhold til deres arbejdsgivere og hjælper hinanden og søger retfærdighed gennem deltagelse i *Territorio Doméstico*. Udover at de positionerer sig som en gruppe, der udfører et vigtigt erhverv, synes de at omdefinere de betydninger, der knytter sig til deres erhverv. De skaber et alternativt hierarki, hvor deres lave position omdefineres til en høj position rent moralsk, mens deres arbejdsgivere, som indtager erhvervspositioner med højere status end migranthusarbejderne, positioneres som lavest i det moralske hierarki, fordi de med deres højere status har mistet menneskeligheden. Hvor jeg i tidligere afsnit har vist, at migranthusarbejderne forhandler deres positioner ved at positionere sig som en usynlig, undertrykt gruppe, der gør oprør, viser dette afsnit, at de også forhandler deres positioner ved at positionere sig som en gruppe, der deler gode moralske værdier.

Konklusion

Migranthusarbejderne i *Territorio Doméstico* kommer fra forskellige oprindelseslande, men på baggrund af deres migration til Madrid, deres køn og det erhverv, de udfører i Madrid, har de organiseret sig som gruppe. Gennem deres deltagelse i *Territorio Doméstico* kæmper de for anerkendelse og bedre

arbejdsforhold. I denne artikel har jeg analyseret *Territorio Domésticos* arbejdskamp gennem begrebet positionering, idet jeg har undersøgt, hvordan migranthusarbejdere fra *Territorio Doméstico* forhandler deres positioner i relation til migration, køn og erhverv i Madrid 2010.

Analysen var opdelt i fire dele. I første analysedel undersøgte jeg, hvordan migranthusarbejderne forhandler deres kønnede positioner i forhold til migrantkvinder, der tjener penge gennem sexarbejde i Spanien. Analysen viste, at migranthusarbejderne investerer i passende kvindelighed ved at distancere sig fra migrantkvinder i sexarbejde, som de forbinder med en fejlslagen håndtering af den marginale position som migrantkvinde og dermed med fejlslagen kvindelighed. I modsætning til migrantkvinder i sexarbejde positionerer migranthusarbejderne sig som kvinder, der trods de svære vilkår ikke mister deres kvindelige værdighed.

Anden analysedel viste, at migranthusarbejderne bruger historiske og ideologiske referencer til at positionere sig som en undertrykt gruppe, der gør oprør på vegne af et forestillet transnationalt fællesskab. De historiske referencer er primært latinamerikanske og refererer f.eks. til de latinamerikanske uafhængighedskampe, men som jeg pegede på, dominerer de latinamerikanske migranthusarbejdere det fællesskab, som skabes i *Territorio Doméstico* og i demonstrationen.

Tredje analysedel viste, at migranthusarbejderne udtrykker ambivalens i forhold til at blive synlige som husarbejdere, idet de på den ene side gør sig synlige ved at deltage i demonstrationen og på den anden side distancerer sig fra husarbejdet. Ambivalensen opstår for det første, fordi husarbejde er forbundet med lav status, for det andet fordi migranthusarbejderne har mellemlange uddannelser og udførte andre erhverv i deres oprindelseslande, og for det tredje fordi der er konflikt mellem erhverv og migrationsstatus, for de migranthusarbejdere,

som befinder sig i Spanien uden opholdstilladelse og dermed har en interesse i at skjule sig for de spanske myndigheder.

Fjerde og sidste analysedel viste, at migranthusarbejderne skaber et alternativt hierarki, hvor de ved at investere i moralske værdier som empati og gensidig respekt positionerer sig som moralsk overlegne i forhold til deres arbejdsgivere.

Noter

1. Bridget Anderson, *Doing the dirty work? The Global Politics of Domestic Labour*, London Zed Books, 2000
2. United Nations Population Fund, "A Mighty but Silent River: Women and Migration" i: http://web.lb.unfpa.org/swp/2006/english/chapter_2/millions_of_faces.html, 2006
3. Colectivo IOÉ *Mujer, Inmigración y trabajo*, Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Colección Observatorio Permanente de la Inmigración, 2001, s. 731
4. Cristina Vega, *Culturas del cuidado en transición. Espacios, sujetos e imaginarios en una sociedad de migración*, Barcelona: Editorial UOC, 2009, s. 24
5. Carmen González-Enríquez "Undocumented Migration. Counting the uncountable. Data and Trends across Europe" i: http://clandestino.eliamp-gr/wp-content/uploads/2009/10/clandestino_report_spain_final_2.pdf, 2009, s. 28
6. Fx:
Laura Oso Casas, "La inserción laboral de la población latinoamericana en España: El protagonismo de las mujeres" i: Isabel Yépez del Castillo & Gioconda Herrera, *Nuevas migraciones latinoamericanas a Europa. Balances y desafíos*, Quito: Flacso, 2007
Carlos Pereda "Situación actual de las empleadas de hogar y perspectivas de futuro" i: *Las trabajadoras de hogar en España*, Madrid: Cáritas Española Editores, 2007
Walter Actis "Ecuadorianos y ecuatorianas en España. Inserciones en un mercado de trabajo fuertemente precarizado" i: Gioconda Herrera, María Cristina Carillo, Alicia Torres, *La migración ecuatoriana. Transnacionalismo, redes e identidades*, Quito: Flacso, 2005
Sonia Parella *La internacionalización de la reproducción. La inserción laboral de la mujer inmigrante en los servicios de proximidad*, Ph.d., 2002

Ángeles Escrivá "The Position and Status of Migrant Women in Spain", 2000a, i: Floya Anthias & Gabriella Lazaridis (red.) *Gender and Migration in Southern Europe*, Oxford & New York: Berg, 2000
Ángeles Escrivá "¿Empleadas de por vida? Peruanas en el servicio doméstico de Barcelona" i: *Papers*, 60:327-342, 2000b

Carmen Gil Gregorio & Ángeles Fernández Ramírez "¿En España es diferente...? Mujeres inmigrantes dominicanas y marroquíes" i: *Papers* 60:257-273, 2000

7. Fx:

Escrivá, 2000a, s. 199

Elin Peterson, "The Invisible Carers: Framing Domestic Work(ers) in Gender Equality Policies in Spain" i: *European Journal of Women's Studies*, 14:265-280, 2007

Vega, 2009, s. 19

8. Fx:

Colectivo IOÉ, 2001, s. 763

Anastasia Bermúdez "El campo político de los colombianos en España y el Reino Unido", i: Ángeles Escrivá, Anastasia Bermúdez & Natalia Moraes (red.) (2009), *Migración y participación política. Estados, organizaciones y migrantes latinoamericanos en perspectiva local-transnacional*, Madrid:

CSIC, 2009

Sonia Veredas, "Sindicatos y asociaciones de inmigrantes: una relación difícil pero necesaria" i: Morante Mejías F (red.) *Cuadernos étnicos: inmigrantes, claves para el futuro inmediato*, Jaén: Universidad de Jaén, 2000

Sonia Veredas, "Factores condicionante de la movilización étnica entre la población inmigrante extracomunitaria" i: *Papers*, 72:87-117, 2004

Carles Simó, Marcela Jabbaz, Francisco Torres, Jordi Giner & Benno Herzog "Asociacionismo y población extranjera en la comunidad valenciana" i: <http://www.uv.es/CEFD/12/simo.pdf>, 2005

Amparo Gonzáles, Laura Morales, Gemma Sánchez "La Integración de los inmigrantes: un estudio sobre las asociaciones de inmigrantes en Madrid y Murcia" i: *Cuadernos electrónicos de filosofía del derecho*, nr. 12, <http://www.uv.es/CEFD/12/sanchez.pdf>, 2005

Inés García, *Situación de la Inmigración extracomunitaria en Navarra*, Pamplona: Gobierno de Navarra, 1998

9. Søren Kristiansen & Hanne Kathrine Krogstrup *Deltagende observation. Introduktion til forskningsmetodik*, København: Hans Reitzels Forlag, 1999

10. Harvey Russel Bernard "Unstructured and Semistructured Interview" i: *Research Methods in Anthropology. Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage, 1994

11. Jf. Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer (red.) *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*, København: Hans Reitzels Forlag, 2005
12. Vivien Burr *Social constructionism*, New York: Routledge, 2003
13. Bronwyn Davies & Rom Harré "Positioning: The discursive Production of Selves" i: Bronwyn Davies, *A Body of Writing 1990-1999*, Walnut Creek, Lanham, New York & Oxford: AltaMira Press, 1999[1990]
- Beverly Skeggs, *Formations of Class and Gender. Becoming Respectable*, London, Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications, 1997
- Judith Butler, *Undoing Gender*, New York & London: Routledge, 2004
- Judith Butler, Performativitetens sociale magi, 2007[1999] i: Søndergaard, Dorte Marie (red.) *Feministiske tænkere. En tekstsamling*, København: Hans Reitzels forlag
14. Butler, 1999
15. Fx: Bente Halkier & Iben Jensen, "Det sociale som performativt – Et praksisteoretisk perspektiv på analyse og metode" i: *Dansk sociologi*, 19(3):49-68, 2008
16. Butler, 1999
17. Fx: Dorte Staugaen & Dorte Marie Søndergaard, "Intersektionalitet – udsat for teoretisk justering" i: *Kvinder, køn & forskning*, 15(2/3):43-56, 2006
- Dorte Staugaen, "Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification" i: *NORA*, 2(11):101-110, 2003
- Nina Lykke, "Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter" i: *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 2-3:7-17, 2005
- Chandra Talpade Mohanty, Under et vestligt blik: Feministisk forskning og Koloniseringsdiskurser, 2007[1984], i: Søndergaard, 2007
18. Jf. Peggy Levitt & Nina Glick Schiller, "Conceptualizing Simultaneity: A transnational Social Field Perspective on Society" i: *International Migration Review*, 38(3):1002-1039, 2004
19. Jf. Carmen Gonzalez, "Spain" i: *European Immigration. A Source Book*, Burlington & Hampshire: Ashgate, 2007, s. 327
20. ILO "Report IV(1) Decent work for domestic workers. Fourth item on the agenda", i: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_104700.pdf, 2010, s. 6
- INSTRAW, *Un lugar justo para el empleo de hogar y sus trabajadoras. Pliego de propuestas cordinado por UN-Instraw*, 2010
21. Escrivá, 2000a, s.211
22. Vega, 2009, s. 19
23. Jf. Helma Lutz, *Migration and Domestic Work: A European Perspective on a Global Theme*, Hampshire: Ashgate, 2008, s.6
24. Ángeles Escrivá & Emmeline Skinner, "Domestic Work and Transnational Care Chains in Spain", 2008, s.116, i: Lutz, 2008
25. Sonia Parella, *La internacionalización de la reproducción. La inserción laboral de la mujer inmigrante en los servicios de proximidad*, Ph.d., 2002, s.357
26. González, 2007, s. 323
27. ILO, 2010
- ILO, "Decent work for domestic workers", http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_152576.pdf, 2011
28. C189 – Domestic Workers Convention, 2011 (No. 189), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORM-LEXPUB:12100:0::NO::p12100_instrument_id:2551460
29. El País, "Las empleadas de hogar contarán con contrato de trabajo escrito e indefinido" i: http://www.elpais.com/articulo/economia/empleadas/hogar/contaran/contrato/trabajo/escrito/indefinido/elpepueco/20071016elpepieco_2/Tes,16/10/2007
- El País, "Trabajo acelerará las mejoras para las empleadas de hogar" i: http://www.elpais.com/articulo/economia/Trabajo/acelerara/mejoras/empleadas/hogar/elpepueco/20080811elpepieco_6/Tes,11/08/2008
- El País, "Las empleadas del hogar cotizarán desde la primera hora trabajada" i: http://www.elpais.com/articulo/economia/empleadas/hogar/cotizaran/primera/hora/trabajada/elpepieco/20091221elpepieco_6/Tes,21/12/2009
30. Jf. Laura María Agustín, *Sex at the margins. Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*, London & New York: Zed Books, 2007, s.5
31. Escrivá, 2000a, s. 218-219
32. Signe Arnfred, (red.) *Re-thinking sexualities in Africa*, Sverige: Almqvist og Wiksell Tryckeri, 2004, s. 64-66
33. Skeggs, 1997, s.82
34. El Público, "El grito de las invisibles" i: <http://www.publico.es/espana/grito-invisibles.html>, 15/03/2010
35. Jf. Benedict Anderson, *Imagined Communities*, New York: Verso, 1983)
- Arjun Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996

36. Jf. Eva Østergaard-Nielsen, "La política a través de las fronteras: reflexiones sobre la dimensión transnacional de la participación política de los migrantes", 2009, s. 24, i: *Escrivá m.fl.*, 2009
37. Fx: Colectivo IOÉ 2001, s. 275, *Escrivá* 2000a, s. 211
38. Lutz, 2008
39. Skeggs, 1997

Abstract

Stine Frydendahl Larsen: Migrant Workers creates transnational Community. *Arbejderhistorie* 3/2014, pp. 26-43.

"Without us, the world will stop turning! " This is the slogan of a group of female migrant domestic workers who was protesting in Madrid on March 28 2010 to create awareness on labor rights in their profession. The women have all travelled to Spain from countries in Latin America, Africa, Asia and Eastern Europe. In Madrid they have organized themselves in a group they call Territorio Doméstico (Domestic Territory).

Research shows that the migrant domestic

workers in Spain are socially and economically marginalized and are rarely organized in unions. However, there are a number of smaller regional based organizations. One of those groups is Territorio Doméstico which was formed in 2007. Through their participation in this group and the manifestation on March 28 2010, the migrant domestic workers negotiate their positions in relation to migration, gender and profession. They fight for a recognized position for themselves by distancing themselves from sex workers and by using historical and ideological references. They also negotiate their positions by relating to visibility and invisibility and by positioning themselves as morally superior to their employers. Additionally, in their fight for domestic workers rights, they position themselves as representatives of an imagined transnational community of domestic workers.

Stine Frydendahl Larsen, Cand.mag. i Spansk med sidefag i Kommunikation og Antropologi, ekstern lektor, Institut for Historie, Syddansk Universitet, stinefryd@gmail.com